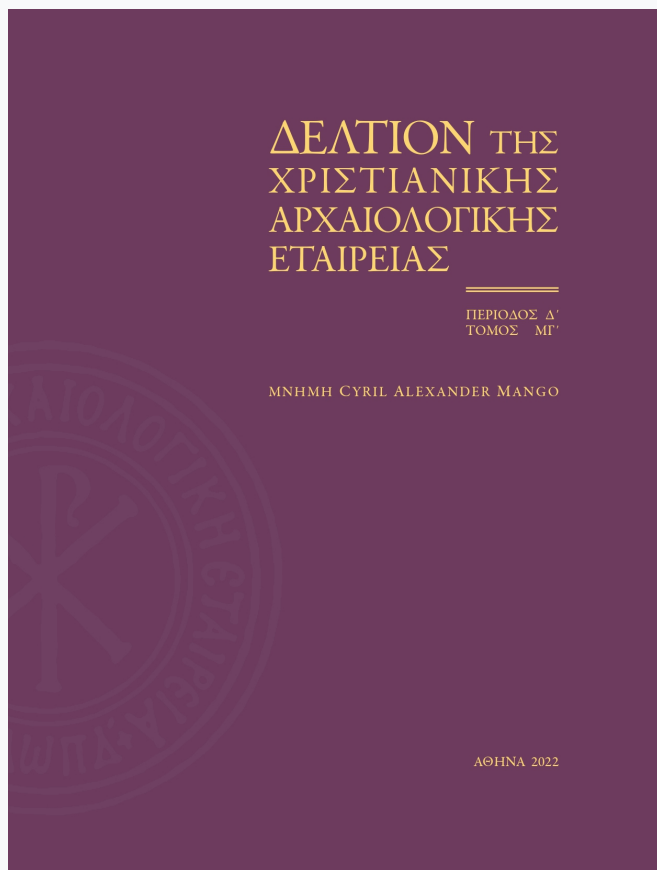

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 43 (2022)

Δελτίον ΧΑΕ 43 (2022), Περίοδος Δ'

Περιεχόμενα

(ΧΑΕ) ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ (ΧΑΕ). (2023). Περιεχόμενα . *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 43, 10–14. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/deltion/article/view/34347>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ / CONTENTS

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ / ABBREVIATIONS	15
ΜΝΗΜΗ CYRIL A. MANGO (1928-2021)	
ANNE McCABE, Cyril Alexander Mango, 14 April 1928 – 8 February 2021	17-20
ΙΩΑΝΝΑ ΜΠΙΘΑ, Δημοσιεύματα του Cyril A. Mango (14 Απριλίου 1928 – 8 Φεβρουαρίου 2021)	21-30
ΑΡΘΡΑ	
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΡΑΠΤΗΣ – ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΦΑΝΤΙΔΟΥ, Ορισμένες παρατηρήσεις και ερωτήματα σχετικά με την πρωτοβυζαντινή αρχιτεκτονική στη Θεσσαλονίκη: Δημόσιο κτήριο βορείως της επισκοπικής βασιλικής	33-42
KONSTANTINOS T. RAPTIS – ELEFThERIA FANTIDOU, Some observations and questions regarding early Byzantine architecture in Thessaloniki: The public building to the north of the Episcopal basilica	43-44
LIUDMILA G. KHRUSHKOVA, Pityous, the ancient Christian center of the Caucasus	45-55
LIUDMILA G. KHRUSHKOVA, Πιτυούς, η παλαιά επισκοπική έδρα του Καυκάσου	55-56
SOTIRIS VOYADJIS, Recent evidence about the church of Panagia Scripou in Boeotia	57-68
ΣΩΤΗΡΗΣ ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ, Νέα δεδομένα για την Παναγία Σκριπού στη Βοιωτία	69-70
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΚΙΟΛΕΣ, Ό ναός τών Αγίων Άποστόλων στην Άρχαία Άγορά τών Άθηνών καί τὰ άρχιτεκτονικά του πρότυπα	71-80
NIKOLAOS GKIOLES, The church of the Holy Apostles in the Ancient Agora of Athens and its models	80
ANNA ZAKHAROVA, Once again on the originality of Byzantine architecture in the 11th century: The church of Panagia Chalkeon in Thessaloniki	81-92
ANNA ZAKHAROVA, Και πάλι περί της πρωτοτυπίας της βυζαντινής αρχιτεκτονικής του 11ου αιώνα: Ο ναός της Παναγίας των Χαλκέων στη Θεσσαλονίκη	93-94
STAVROS MAMALOUKOS, Notes on the construction history and architecture of the Protaton church at Karyes, Mount Athos	95-109
ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΑΜΑΛΟΥΚΟΣ, Παρατηρήσεις στην οικοδομική ιστορία και την αρχιτεκτονική του ναού του Πρωτάτου στις Καρυές του Αγίου Όρους	109-110
ΜΑΡΙΑ Ζ. ΣΙΓΑΛΑ, Μοναστικές εγκαταστάσεις στη Χάλκη της Δωδεκάνησου από τη μεσοβυζαντινή περίοδο μέχρι και το τέλος της περιόδου της Ιπποτοκρατίας	111-123
MARIA Z. SIGALA, Monastic establishments on the island of Chalke in the Dodecanese from the middle Byzantine period to the end of the period of the Knights	123-124

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΑΝΟΥΣΣΟΥ-ΝΤΕΛΛΑ, Η βυζαντινή οχύρωση και η «magna et communis platea» της μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου	125-140
KATERINA MANOUSSOU-NTELLA, Byzantine fortifications and “magna et communis platea” in the medieval town of Rhodes	141-142
ANNA ΤΑΚΟΥΜΙ, The use of the past in late Byzantine reality: The promotion of the 10th-century saint Nikon “the Metanoicite” as equal-to-the-apostles on the laconian churches, Peloponnese (13th-14th centuries)	143-156
ANNA ΤΑΚΟΥΜΗ, Η χρήση του παρελθόντος στο υστεροβυζαντινό γίγνεσθαι: Η προβολή του οσίου Νίκωνος «του Μετανοείτε» ως ισαποστόλου σε ναούς της Λακωνίας (13ος-14ος αιώνες)	157-158
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΕΞΙΑ, Ο ναός του Αγίου Ιωάννη στην Κέρια της Μέσα Μάνης. Η μαρτυρία των υστεροβυζαντινών τοιχογραφιών	159-173
ANGELIKI MEXIA, The church of Saint John at Keria, Mesa (Inner) Mani. The testimony of the late Byzantine wall paintings	173-174
VASILIKI TSAMAKDA, Der Maler Theodosios Galinos: Neues zu seiner künstlerischen Aktivität auf Kreta im 14. Jahrhundert	175-188
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΣΑΜΑΚΔΑ, Ο ζωγράφος Θεοδόσιος Γαληνός: Νέα στοιχεία για την καλλιτεχνική του δραστηριότητα στην Κρήτη τον 14ο αιώνα	189-190
MARIA CONSTANTOUDAKI-KITROMILIDES, Alexios and Angelos Apokafkos, Constantinopolitan painters in Crete, and the Valsamonero monastery. Documents from the State Archives in Venice (1399-1421)	191-202
ΜΑΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΔΑΚΗ-ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΟΥ, Οι κωνσταντινουπολίτες ζωγράφοι Αλέξιος και Άγγελος Απόκαυκος στην Κρήτη και η μονή Βαλασαμονέρου. Έγγραφα από τα Κρατικά Αρχεία Βενετίας (1399-1421)	203-204
SVETLANA N. TATARCHENKO, The iconographic aspect of <i>The Dormition of the Virgin Mary</i> (early 13th century) from the State Tretyakov Gallery, Moscow	205-217
SVETLANA N. TATARCHENKO, Η εικονογραφία της εικόνας της Κοίμησης της Θεοτόκου (αρχές του 13ου αιώνα) στην Πινακοθήκη Τρετιακόφ της Μόσχας	218
ΜΥΡΤΑΛΗ ΑΧΕΙΜΑΣΤΟΥ-ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ, Ο Ευαγγελισμός σε παλαιολόγειο έργο του Καστρού της Σίφνου	219-229
ΜΥΡΤΑΛΗ ΑΧΕΙΜΑΣΤΟΥ-ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ, The Annunciation in a Palaiologan icon in the Kastro of Siphnos	229-230
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗ, Αμφίγραπτη εικόνα με τη Σταύρωση (14ος αιώνας) και την Παναγία Ελεούσα (1828) απο τον Άγιο Αλύπιο Καστοριάς	231-241
ANGELIKI STRATI, Icona bilaterale con la Crocifissione (XIV secolo) e la Vergine Eleoussa (1828) del Museo Bizantino di Kastoria	241-242
ΓΙΑΝΝΗΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ, Ο Απόλλων και ο «δόμος» της Μαρίας. Σχόλια σε έναν χρησμό της Ύστερης Αρχαιότητας	243-252

ΥΙΑΝΝΙΣ ΤΗΟΟΧΑΡΙΣ, Apollo and the Virgin Mary's "δόμος". Comments on a Late Antique oracle	253-254
ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΖΑΡΡΑΣ, Strategos Leon Chitzilakes of the inscription from the seawalls of Thessaloniki. An unusual case of military patronage and prosopography	255-263
ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΖΑΡΡΑΣ, Ο στρατηγός Λέων Χιτζιλάκης της επιγραφής από το θαλάσσιο τείχος της Θεσσαλονίκης. Μια ιδιαίζουσα περίπτωση στρατιωτικής χορηγίας και προσωπογραφίας	264
ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΠΠΑΣ, Οχυρώνοντας και «κατοχυρώνοντας» τη Μεθώνη στα χρόνια του Αλεξίου Α΄ Κομνηνού. Η μαρτυρία μιας έμμετρης επιγραφής	265-279
ΜΙΧΑΛΙΣ ΚΑΡΡΑΣ, Constructing a wall for the defence of Methoni in the years of Alexios I Komnenos. The testimony of a metrical inscription	279-280
ΠΑΝΑΥΟΤΙΣ Σ. ΚΑΤΣΑΦΑΔΟΣ – ΔΕΜΕΤΡΑ ΠΕΤΡΟΥ, Revisiting the epigrams in the church of Saint Peter, Kalyvia, Attica (1231/32)	281-293
ΠΑΝΑΠΩΤΗΣ Σ. ΚΑΤΣΑΦΑΔΟΣ – ΔΗΜΗΤΡΑ ΠΕΤΡΟΥ, Ξαναδιαβάζοντας τα επιγράμματα στον ναό του Αγίου Πέτρου Καλυβίων Αττικής (1231/32)	294
ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ Γ. ΝΑΣΤΟΥ, Επιγραφική μαρτυρία για τους ζωγράφους του Πρωτάτου. Μια πρώτη παλαιογραφική προσέγγιση	295-307
ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ Γ. ΝΑΣΤΟΥ, Epigraphic testimony about the painters of the Protaton church. A preliminary palaeographic approach	307-308
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΕΛΕΝΗΣ – ΘΕΟΔΩΡΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ – ΝΙΚΟΛΕΤΑ ΤΡΟΥΠΚΟΥ, Η γραφή των επώνυμων ζωγράφων της βενετικής Κρήτης. Η περίπτωση του Θεοδώρου Δανιήλ	309-326
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΕΛΕΝΗΣ – ΘΕΟΔΩΡΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ – ΝΙΚΟΛΕΤΑ ΤΡΟΥΠΚΟΥ, The scripts of the known Byzantine painters of Crete. The case of Theodoros Daniel	327-328
ΙΒΟ ΤΟΡΑΛΙΛΟΒ, Some remarks on the second mosaic pavement of the Metropolitan basilica in Philippopolis, Thrace	329-340
ΙΒΟ ΤΟΡΑΛΙΛΟΒ, Μερικές παρατηρήσεις στο δεύτερο ψηφιδωτό δάπεδο της επισκοπικής βασιλικής στη Φιλιππούπολη της Θράκης	341-342
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Χ. ΑΝΤΩΝΑΡΑΣ – ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΡΙΤΤΙ, The patriarchal monastery of Satyros in Bithynia. A Byzantine site in the Constantinopolitan hinterland: A first report on the glass finds	343-355
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Χ. ΑΝΤΩΝΑΡΑΣ – ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΡΙΤΤΙ, Η πατριαρχική μονή Σατύρου στα παράλια της Βιθυνίας. Μια βυζαντινή θέση στα περικόρωρα της Κωνσταντινούπολης: Προκαταρκτική αναφορά για τα γυάλινα ευρήματα	356
ΔΕΜΗΤΡΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΙΣ – ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΩΛΕΣΣΟΥ, A middle Byzantine sword from Corinth	357-368
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΙΣ – ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΩΛΕΣΣΟΥ, Μεσοβυζαντινο σπαθί από την Κόρινθο	369-370
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΛΛΗΣ, Παλαιολόγιο ανάγλυφο του Χριστού Εμμανουήλ από τη συλλογή της Βιβλιοθήκης του Αδριανού στην Αθήνα	371-379

GEORGIOS PALLIS, Palaiologan relief of Christ Emmanuel from the collection of Hadrian's Library in Athens	379-380
ΕΥΘΥΜΙΟΣ Κ. ΛΙΤΣΑΣ, Το Ευαγγέλιο του Σκευοφυλακίου της μονής Μεγίστης Λαύρας Αγίου Ορους, το λεγόμενο «του Φωκά», και ο αθωνικός κώδικας Λαύρας Α 86	381-389
ΕΦΘΥΜΙΟΣ Κ. LITSAS, The Gospel Lectionary of the Sacristy of the monastery of Megiste Lavra at Mount Athos, the so-called “Phocas codex”, and the codex Athos, Lavra Α 86	390
MICHAEL ALTRIPP, Die Kuppel und die Frage der “Hierarchisierung”	391-399
MICHAEL ALTRIPP, Ο τρούλος και το ζήτημα της «ιεράρχησης»	400
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΧΑΤΖΗΛΑΖΑΡΟΥ, Η Αγία Σοφία και οι Άγιοι Απόστολοι της Κωνσταντινούπολης από αυτοκρατορικά ιερά σε σύμβολα κατάκτησης. Η συμβολική διαχείριση της μνήμης από τη βυζαντινή και την οθωμανική αυτοκρατορία	401-413
DIMITRIOS TH. CHATZILAZAROU, Holy Wisdom and Holy Apostles of Constantinople: From imperial sanctuaries to symbols of conquest. The symbolical use of memory by the Byzantine and Ottoman Empires	414
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ	
ΟΛΓΑ ΓΚΡΑΤΖΙΟΥ, «Athanassios Mailis, <i>Obscured by walls. The Bēma display of the Cretan churches from visibility to concealment</i> (Byzanz zwischen Orient und Oksident 18), Verlag des Römisch-Germanischen Museums, Mainz 2020»	417-422
ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΤΣΟΥΓΚΑΡΑΚΗΣ, «Katerina Ragkou, <i>Eastern Mediterranean Economic Networks in the Age of the Crusades: The Case of the Peloponnese</i> (Studies in Mediterranean Archaeology and Literature PB 189), Astrom Editions, Nicosia 2020»	422-425
ΝΑΝΩ ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ, «Μυρτάλη Αχεμιάστου-Ποταμιάνου – Αγγελική Κατσιώτη – Μαρία Μπορμπουδάκη, <i>Οί τοιχογραφίες της μονής του Βαλσαμονέρου. Άπόψεις και φρονήματα της ύστερης βυζαντινής ζωγραφικής στη βενετοκρατούμενη Κρήτη</i> , Κέντρο Έρευνας της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Τέχνης της Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 2020»	425-432
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΛΛΗΣ, «Philipp Niewöhner, <i>Byzantine Ornaments in Stone. Architectural Sculpture and Liturgical Furnishings</i> , De Gruyter, Berlin – Boston 2021»	433-435
JEAN-PIERRE CAILLET, «Vicky Foskolou & Sophia Kalopissi-Verti (eds.), <i>Intercultural Encounters in Medieval Greece after 1204. The Evidence of Art and Material Culture</i> (Byzantium, Studies in Byzantine History and Civilization 19), Brepols, Turnhout 2022»	435-438
ΜΑΡΙΑ ΚΑΖΑΝΑΚΗ-ΛΑΠΠΑ, «Lorenzo Riccardi, <i>Corpus della pittura monumentale bizantina in Italia. II. Calabria</i> (collana diretta da Antonio Iacobini), Union Académique Internationale – Unione Accademica Nazionale, Rubbettino Editore, Soveria Mannelli (Catanzaro) 2021»	438-443
ΙΩΑΝΝΑ ΜΠΙΘΑ, «Brigitte Pitarakis (ed.), <i>Istanbul'dan Bizans'a. Yeniden Keşfin Yolları, 1800-1955 / From Istanbul to Byzantium. Paths to Rediscovery, 1800-1955</i> , Catalogue exhibition: <i>Suna and İnan Kıraç Foundation Pera Museum and Istanbul Research Institute, İstanbul, November 23, 2021 – March 6/13, 2022</i> , İstanbul 2021»	443-449

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ	453
ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ	454
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΩΝ ΜΕΛΩΝ	455-457
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ	459-461